

การประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ
การบริหารเทศบาลตำบลปากปวน
Applying the Four Sublime States of Mind Brahma Vihara 4
to Enhance the Efficiency of Pak Puan Subdistrict
Municipality Administration

รัฐกิจ ปิ่นคำ¹, ภัทรพล เสริมทรง²,

Rattakit Pinkham¹, Phattarapon Sernsong²,

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

¹⁻²Mahamakut Buddhist University, Sri Lanchang Campus

Email: rattakit0609@gmail.com

Received: 24/09/2569

Revised: 28/09/2569

Accepted: 29/09/2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลตำบลปากปวน โดยมุ่งสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลและบริบทการบริหารงานของเทศบาลตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จากการสังเคราะห์พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเมตตาช่วยส่งเสริมความปรารถนาดีและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรและประชาชน กรุณาส่งเสริมการช่วยเหลือและการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน มุทิตาส่งเสริมการยอมรับและสนับสนุนความสำเร็จของบุคลากรและประชาชน และอุเบกขาช่วยให้การบริหารและการตัดสินใจเป็นไปด้วยความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง และอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและปัญญา ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ได้สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบการบริหารเทศบาลตำบลปากปวนอย่างมีประสิทธิภาพ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การวางแผนอย่างมีส่วนร่วม (2) การบริหารบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ (3) การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (4) การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่าย (5) การบริการสาธารณะที่ตอบสนองประชาชน และ (6) ธรรมาภิบาลและการประเมินผล ดังนั้น การประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 ควรดำเนินควบคู่กับการบริหารจัดการที่เป็นระบบ การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาบุคลากร การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การบริหารเทศบาลสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

คำสำคัญ : พรหมวิหาร 4, การบริหารท้องถิ่น, เทศบาลตำบลปากปวน

Abstract

This academic article aims to propose guidelines for applying the Brahnavihara 4 principles (the Four Sublime States of Mind) to enhance the administrative efficiency of Pak Puan Subdistrict Municipality. It synthesizes concepts regarding Brahnavihara 4 comprising Metta (loving-kindness), Karuna (compassion), Mudita (sympathetic joy), and Upekkha (equanimity) with concepts of municipal administrative efficiency and the specific administrative context of Pak Puan Subdistrict Municipality, Wang Saphung District, Loei Province. The synthesis reveals that Brahnavihara 4 can be applied to local government administration: Metta fosters goodwill and positive relationships between personnel and the public; Karuna promotes assistance and the resolution of hardships; Mudita encourages the acknowledgment and support of the successes achieved by personnel and the public; and Upekkha ensures that administration and decision-making are fair, unbiased, and grounded in reason and wisdom. The resulting knowledge has been synthesized into a six-component framework for the efficient administration of Pak Puan Subdistrict Municipality: (1) participatory planning, (2) efficient personnel management, (3) cost-effective resource utilization, (4) public participation and network building, (5) public services that respond to citizens' needs, and (6) good governance and evaluation. Therefore, the application of Brahnavihara 4 should be integrated with systematic management, public participation, personnel development, efficient resource use, and good governance principles. This approach enables municipal administration to effectively address the problems and needs of the public, ultimately leading to appropriate and equitable local development.

Keywords: The Four Sublime States Brahnaviharas, Local Administration, PakPuan Subdistrict Municipality

บทนำ

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพราะเทศบาลเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ทั้งในการให้บริการสาธารณะ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ประสิทธิภาพของการบริหารจึงขึ้นอยู่กับระบบและงบประมาณ และขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้บริหาร บุคลากร และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรด้วย เทศบาลตำบลปากปวนตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย (กรมพัฒนาที่ดิน, 2567) ด้วยภารกิจที่หลากหลายและความคาดหวังของประชาชนที่สูงขึ้น ทำให้เทศบาลต้องอาศัยหลักการบริหารที่เสริมสร้างทั้งประสิทธิภาพของงานและความร่วมมือของคนในองค์กร

หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมสำหรับผู้นำที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานและประชาชนได้ โดยเมตตาคือความปรารถนาดี กรุณาคือความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นประสบทุกข์ มุทิตาคือความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และอุเบกขาคือความเป็นกลางและวางตนอย่างเที่ยงธรรม หลักธรรมนี้จึงสอดคล้องกับการบริหารที่ต้องอาศัยขวัญกำลังใจ ความเป็นธรรม และความไว้วางใจ งานวิจัยในบริบทเทศบาลสนับสนุนแนวคิดนี้ ธวัชชัย ตรีวรชัย (2561) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ในเทศบาลเมืองลำตาเสา พบว่าภาวะผู้นำโดยรวมอยู่ในระดับมาก และอยู่ในระดับมากทุกด้าน และบุคลากรเสนอว่า ด้านอุเบกขาผู้บริหารควรให้ความยุติธรรม เน้นความซื่อสัตย์สุจริต ตรวจสอบได้ และยึดกฎระเบียบ ส่วนจรัส สายจันเจียมและคณะ (2560) ศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ในสำนักงานเทศบาลเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และพบข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความก้าวหน้าในการทำงาน ผลการศึกษาเหล่านี้ชี้ว่าหลักพรหมวิหาร 4 นำมาประยุกต์ในงานบริหารเทศบาลได้จริง อย่างไรก็ตามงานที่ผ่านมาเป็นการศึกษาในเทศบาลเมืองหรือเทศบาลในพื้นที่อื่น ซึ่งมีขนาดและบริบทต่างจากเทศบาลตำบล การประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 ในเทศบาลตำบลปากปวนจึงยังต้องศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ บทความนี้จึงมุ่งเสนอแนวทางประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลปากปวน

หลักพรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยเป็นธรรมที่ช่วยให้บุคคลมีจิตใจที่ประเสริฐ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเข้าใจ เอื้อเฟื้อ และเป็นธรรม หลักพรหมวิหาร 4 จึงมีได้จำกัดเฉพาะการปฏิบัติของพระสงฆ์หรือผู้ปกครองเท่านั้น แต่สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของบุคคลทุกระดับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายว่า พรหมวิหารเป็นธรรมประจำใจของผู้ที่ต้องการดำรงชีวิตอย่างประเสริฐ โดยประกอบด้วย เมตตา คือ ความปรารถนาดีและต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ และอุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลางโดยใช้ปัญญาพิจารณาอย่างถูกต้องและเป็นธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) ขณะที่พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มองว่าพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลอื่น โดยเมตตาเป็นการปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข กรุณาเป็นการช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ มุทิตาเป็นการพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับความสำเร็จ และอุเบกขาเป็นการวางใจเป็นกลางต่อผลแห่งการกระทำของบุคคลต่าง ๆ (พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2541) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างความรู้สึก ความสัมพันธ์ และความเป็นธรรมในสังคม นอกจากนี้ พระนิพนธ์ ฐานวโร (คำภา สี่) (2565) ได้ศึกษาพรหมวิหาร 4 ในฐานะการเจริญภาวนาตามคัมภีร์วิสุทธิมรรค พบว่า พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วยการพัฒนาจิตด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสามารถ

ช่วยให้จิตเกิดความสุขและมีความเป็นกลางต่อบุคคลต่าง ๆ อย่างเสมอภาคกัน ในด้านการประยุกต์ใช้กับการบริหาร ศุภเกียรติ วรรณ (2567) เสนอว่า พรหมวิหาร 4 สามารถนำมาใช้ในการบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะการสร้างความสุขในการทำงาน การช่วยเหลือผู้ร่วมงาน การส่งเสริมผู้ที่ประสบความสำเร็จ และการปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความยุติธรรม หลักธรรมดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมสำหรับผู้บริหาร ผู้นำ และผู้ที่มีหน้าที่ดูแลบุคคลอื่น

องค์ประกอบของหลักพรหมวิหาร 4

เมตตา หมายถึง ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข มีความเป็นอยู่ที่ดี และปราศจากความพยายาหรือความคิดที่จะทำร้ายผู้อื่น เมตตาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เพราะทำให้บุคคลมองผู้อื่นด้วยความเป็นมิตรและพร้อมที่จะเกื้อกูลกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ. ปยุตโต], 2559) ทั้งนี้ เมตตาไม่ใช่เพียงความรู้สึกที่ดีเท่านั้น แต่ควรนำไปสู่พฤติกรรมที่สร้างประโยชน์และความสุขให้แก่ผู้อื่นด้วย กรุณา หมายถึง ความสงสารและความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือปัญหาที่กำลังประสบอยู่ แตกต่างจากเมตตาที่เน้นความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เพราะกรุณาเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นกำลังประสบความทุกข์ และนำไปสู่ความต้องการช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนของผู้อื่น (พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2541) ดังนั้น กรุณาจึงเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลและความรับผิดชอบต่อผู้อื่น มุทิตา หมายถึง ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ มีความสุข หรือได้รับสิ่งที่ดี โดยไม่มีความอิจฉาริษยา หลักมุทิตาช่วยลดการแข่งขันในทางที่ไม่สร้างสรรค์ และส่งเสริมให้บุคคลสามารถยอมรับและสนับสนุนความสำเร็จของผู้อื่นได้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายว่ามุทิตาเป็นภาวะจิตที่พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีความสุข หรือมีความสุขเจริญก้าวหน้า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) อุเบกขา หมายถึง การวางใจเป็นกลาง โดยมีได้หมายถึงการเพิกเฉยหรือไม่สนใจผู้อื่น แต่เป็นการวางใจอย่างมีเหตุผลและใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ลำเอียงเพราะรักหรือชัง พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เน้นว่าอุเบกขาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญาและความเป็นธรรม จึงจะสามารถรักษาความสมดุลระหว่างความเมตตากับความถูกต้องได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) สรุป อุเบกขาไม่ใช่ การไม่สนใจ แต่เป็นการวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา และยอมรับผลของการกระทำตามเหตุและปัจจัย ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารและการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเป็นธรรม พรหมวิหาร 4 มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่ช่วยพัฒนาทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล กล่าวคือ เมตตาช่วยสร้างความปรารถนาดี กรุณาช่วยส่งเสริมการช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ มุทิตาช่วยสร้างความยินดีและลดความอิจฉาริษยา ส่วนอุเบกขาช่วยสร้างความเป็นธรรมและความสมดุลในการตัดสินใจ พระนิพนธ์ ฐานวโร (คำภาสี) (2565) พบว่า การเจริญพรหมวิหาร 4 สามารถพัฒนาจิตให้เกิดความสุขและความเสมอภาคต่อบุคคลต่าง ๆ โดยไม่แบ่งแยกว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่ตนรัก เป็นกลาง หรือเป็นผู้ที่มีความขัดแย้งด้วย ในบริบทของการบริหาร ศุภเกียรติ วรรณ (2567) เห็นว่าพรหมวิหาร 4 สามารถช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้บริหารกับบุคลากร และช่วย

ให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความยุติธรรม โดยเฉพาะในด้าน ผู้นำและการบริหารชุมชน พรหมวิหาร 4 สามารถใช้เป็นหลักในการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับประชาชน เพราะผู้นำที่มีเมตตาจะเข้าใจประชาชน ผู้นำที่มีกรุณาจะช่วยแก้ไขปัญหา ผู้นำที่มีมุทิตาจะส่งเสริมความสำเร็จของสมาชิก และผู้นำที่มีอุเบกขาจะสามารถตัดสินใจอย่างเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ งานศึกษาด้านผู้นำยังเสนอว่าพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาใช้ในการบริหารองค์กรและส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างบุคลากรได้

สรุป พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมสำหรับการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างประเสริฐ ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทั้งสี่องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันและควรนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เมตตาเป็นพื้นฐานของความปรารถนาดี กรุณาเป็นการช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ มุทิตาเป็นการส่งเสริมความสำเร็จของผู้อื่น และอุเบกขาเป็นการรักษาความเป็นธรรมด้วยปัญญา ดังนั้น พรหมวิหาร 4 จึงมีใช้เพียงหลักธรรมสำหรับการพัฒนาจิตใจเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร การบริหารชุมชน การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ และการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม การนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้จึงมีส่วนช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้ง ส่งเสริมความร่วมมือและทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นธรรม

ประสิทธิภาพการบริหารเทศบาล

ประสิทธิภาพการบริหารเทศบาล หมายถึง ความสามารถของเทศบาลในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ เวลา และวัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสม คำนวณ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ทั้งยังต้องคำนึงถึงคุณภาพของการให้บริการ ความรวดเร็ว ความโปร่งใส และความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น ประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลจึงไม่ได้พิจารณาเฉพาะผลสำเร็จของงานเท่านั้น แต่ยังพิจารณาถึงกระบวนการบริหารและการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่าควบคู่กันไป

แนวคิดของสวิตต์ ดีอุตมวงศา และชาญเดช เจริญวิริยะกุล (2563) ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลศาลายา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการบริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำ การวางแผน การประสานงาน และการประเมินผล โดยผลการศึกษาพบว่าปัจจัยเหล่านี้อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ การบริหารที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการวางแผนโครงการ การประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร การกำกับติดตาม และการประเมินผลเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้น จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการบริหารที่เป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินงาน การประสานงาน และการประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดของนางลักษณ์ นามวิเศษ และสมปอง สุวรรณภุมมา (2568) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเทศบาลตำบลหนองสังข์ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นสำคัญประกอบด้วย ความรับผิดชอบ บรรยาการศ

ภายในองค์กร และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานให้ชัดเจนล่วงหน้า และจัดให้มีระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่โปร่งใส ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ ดังนั้น การบริหารเทศบาลที่มีประสิทธิภาพควรให้ความสำคัญกับ ความรับผิดชอบของบุคลากร การสร้างบรรยากาศที่ดีภายในองค์กร การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และการประเมินผลอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกันและสามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานได้

แนวคิดของกนกกาญจน์ พวงเพชร และคณะ (2568) ศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสำนักงานเทศบาลตำบลบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า ระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของสำนักงานเทศบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่าปัจจัยด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานในระดับสูงมาก โดยสามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการดำเนินงานได้ร้อยละ 91.50 ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า บุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพของเทศบาล เพราะแม้เทศบาลจะมีงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอ แต่หากบุคลากรขาดความรู้ ความสามารถ แรงจูงใจ หรือการพัฒนาที่เหมาะสม ก็อาจส่งผลให้การดำเนินงานไม่บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การสรรหา การพัฒนา การสร้างแรงจูงใจ และการรักษาบุคลากรจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารเทศบาลอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดของวรรณา จินดาศักดิ์ และธีรพล กาญจนากาศ (2568) ศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสำนักงานเทศบาลตำบลบางสมัคร จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการ การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา การติดตามนวัตกรรมท้องถิ่น การบริหารงานการเงินและการคลัง การบริการสาธารณะ และธรรมาภิบาล นอกจากนี้ ปัจจัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงกล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพของเทศบาลควรพิจารณาอย่างครอบคลุมทั้ง การบริหารภายใน การบริหารบุคลากร การเงินและงบประมาณ การบริการประชาชน การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ และหลักธรรมาภิบาล เพราะองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันและส่งผลกระทบต่อคุณภาพการดำเนินงานของเทศบาลโดยรวม

แนวคิดของลลดา วฤทธิไกรกิตติ (2555) ศึกษาการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ โดยเสนอว่า ตัวชี้วัดประสิทธิภาพของเทศบาลสามารถพิจารณาได้ทั้ง ด้านการบรรลุเป้าหมายขององค์กร และ ด้านกระบวนการบริหารงาน โดยด้านการบรรลุเป้าหมายประกอบด้วย โครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ส่วนกระบวนการบริหารประกอบด้วยวิสัยทัศน์ของผู้นำ การวางแผนกลยุทธ์ การวางแผนปฏิบัติงาน การจัดการองค์การ การตัดสินใจ ระบบข้อมูล การประสานงาน และการควบคุมงาน แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลต้องพิจารณาทั้ง ผลลัพธ์ และกระบวนการ กล่าวคือ เทศบาลจะถือว่ามีประสิทธิภาพไม่ได้หากสามารถดำเนินงานได้ตามขั้นตอนแต่ไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ในทาง

กลับกัน การบรรลุเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่าก็ไม่ถือว่าเป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

สรุป ประสิทธิภาพการบริหารเทศบาล หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ และเวลาอย่างคุ้มค่า ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน โดยคำนึงถึงคุณภาพ ความรวดเร็ว และความโปร่งใสของบริการ ไม่ได้พิจารณาเพียงผลสำเร็จของงานเท่านั้น

บริบทเทศบาลตำบลปากปวน

เทศบาลตำบลปากปวนตั้งอยู่ในอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โดยสำนักงานเทศบาลตั้งอยู่เลขที่ 133 หมู่ 1 ตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย 42130 และมีการกิจในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ปัจจุบันเทศบาลมีการดำเนินงานทั้งด้านการบริการประชาชน การพัฒนาสาธารณูปโภค การดูแลผู้สูงอายุและคนพิการ การศึกษา การสาธารณสุข การจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านการบริหาร เทศบาลตำบลปากปวนมีการดำเนินงานตามกรอบการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA) ซึ่งครอบคลุมด้านการบริหารจัดการ การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา การบริหารงานการเงินและการคลัง การบริการสาธารณะ และธรรมาภิบาล สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารเทศบาลในปัจจุบันจำเป็นต้องพิจารณาทั้งประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารและผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ โกวิท พวงงาม (2559) อธิบายว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการกิจการของตนเอง และตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้ โดยเทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาอธิบายบริบทของเทศบาลตำบลปากปวนได้ว่า การบริหารท้องถิ่นควรมุ่งให้ประชาชนได้รับบริการที่เหมาะสมและสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ วุฒิสาร ตันไชย (2547) ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการดำเนินการกิจที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในพื้นที่ การบริหารท้องถิ่นจึงควรคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และความสามารถในการจัดการปัญหาของพื้นที่อย่างเหมาะสม ขณะที่ โกวิท พวงงาม (2553) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่นว่า การพัฒนาท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ดำเนินกิจกรรม และประเมินผลด้วยตนเอง รวมทั้งควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับบริบทของเทศบาลตำบลปากปวน เนื่องจากเทศบาลมีการเปิดช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนี้ แนวคิดของ พัชรี สีโรส และคณะ (2561) เกี่ยวกับธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับการบริหารที่มีหลักการและกระบวนการที่เหมาะสม โดยเฉพาะความโปร่งใส ความ

รับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบ ซึ่งเป็นหลักสำคัญต่อการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น การบริหารเทศบาลตำบลปากปวนจึงควรดำเนินงานโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

สรุป เทศบาลตำบลปากปวนเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่โดยการบริหารงานครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา สาธารณสุข การดูแลสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม การเงินการคลัง และธรรมาภิบาล

บทสรุป

การบริหารเทศบาลตำบลปากปวนเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเทศบาลมีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต การศึกษา การสาธารณสุข การดูแลสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ การบริหารที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายที่ชัดเจน และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลไม่ได้พิจารณาเฉพาะผลสำเร็จของโครงการหรือกิจกรรมเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความสามารถในการใช้ทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ และเวลาให้เกิดความคุ้มค่า รวมถึงการวางแผน การจัดองค์กร การประสานงาน การควบคุมและติดตามผล ตลอดจนการประเมินผล การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การบริหารที่มีประสิทธิภาพจึงต้องสามารถเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการบริหารกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับเทศบาลตำบลปากปวน การบริหารงานควรให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดปัญหา การวางแผน การเสนอความคิดเห็น การดำเนินงาน และการติดตามตรวจสอบ นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือระหว่างเทศบาล ผู้นำชุมชน ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้การดำเนินงานมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม อีกประการหนึ่ง การบริหารเทศบาลจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบุคลากร เนื่องจากบุคลากรเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและการกิจของเทศบาล การพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน จะช่วยเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการให้บริการประชาชน ขณะเดียวกัน การบริหารงบประมาณและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และตรวจสอบได้ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนและลดปัญหาการใช้ทรัพยากรที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

จากการสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลและบริบทของเทศบาลตำบลปากปวน สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ว่าประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลเกิดจากการบูรณาการ

องค์ประกอบหลายด้านเข้าด้วยกัน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางของการบริหาร และมุ่งให้เกิดผลลัพธ์ที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม องค์ความรู้ที่ได้สามารถอธิบายเป็นโมเดลการบริหารเทศบาลตำบลปากปวนอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. การวางแผนอย่างมีส่วนร่วม เทศบาลควรเริ่มต้นจากการสำรวจปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและจัดทำแผนพัฒนา เพื่อให้แผนงานสอดคล้องกับสภาพจริงของชุมชน
2. การบริหารบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ บุคลากรเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของเทศบาล จึงควรมีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้และความสามารถ พัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจในการทำงาน และส่งเสริมความรับผิดชอบต่อประชาชน
3. การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การบริหารงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ เวลา และทรัพยากรต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ โดยควรจัดลำดับความสำคัญของโครงการให้สอดคล้องกับปัญหาเร่งด่วนและความจำเป็นของพื้นที่
4. การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่าย ประสิทธิภาพของเทศบาลไม่ได้เกิดจากการทำงานของหน่วยงานเพียงฝ่ายเดียว แต่เกิดจากความร่วมมือระหว่างเทศบาล ประชาชน ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรในพื้นที่ และหน่วยงานภาครัฐหรือภาคส่วนอื่น ๆ การสร้างเครือข่ายจึงเป็นกลไกสำคัญในการระดมทรัพยากร ความรู้ และความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
5. การบริการสาธารณะที่ตอบสนองประชาชน เทศบาลควรให้ความสำคัญกับคุณภาพและความรวดเร็วของการบริการ โดยมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนในด้านโครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพชีวิต การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และการดูแลประชาชนกลุ่มต่าง ๆ การบริการที่ดีควรเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
6. ธรรมาภิบาลและการประเมินผล การบริหารเทศบาลควรตั้งอยู่บนความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อประชาชน การตรวจสอบได้ พร้อมทั้งมีระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลการดำเนินงานมาปรับปรุงการบริหารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การสังเคราะห์องค์ความรู้ องค์ความรู้ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการบริหารเทศบาลตำบลปากปวนไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากการทำงานร่วมกันของคน กระบวนการ ทรัพยากร การมีส่วนร่วม และระบบธรรมาภิบาล หากองค์ประกอบเหล่านี้สามารถทำงานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ จะทำให้เทศบาลสามารถเปลี่ยนทรัพยากรและศักยภาพของพื้นที่ให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น องค์ความรู้สำคัญที่ได้จากบทความ คือ การบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องเชื่อมโยงการมีส่วนร่วม การจัดการทรัพยากร การบริการประชาชน และธรรมาภิบาลเข้าด้วยกัน โดยมีบริบทและความต้องการของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้น และมีคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นผลลัพธ์ปลายทาง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารของเทศบาลตำบลปากปวนได้อย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ พวงเพชร, สุนิตดา เทศนิยม, อีรพล กาญจนากาศ, และสมคิด ดวงจักร. (2568). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสำนักงานเทศบาลตำบลบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. *Journal of Spatial Development and Policy*, 3(2), 57–68.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2567). แผนการใช้ที่ดินตำบลปากปวน อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย. สถานีพัฒนาที่ดินเลย สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 8, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2559). *การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมติใหม่ในอนาคต* (พิมพ์ครั้งที่ 9 แก้ไขเพิ่มเติม). วิญญูชน.
- จรี สายจันเจียมและคณะ (2560). รูปแบบการปฏิบัติงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสำนักงานเทศบาลเมือง ภาควิชาวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 1(1), 15–28.
- ธวัชชัย ตีรวิชัย. (2561). ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร 4 ในเทศบาลเมืองลำตาเสา อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 23(1), 71–81

- นงลักษณ์ นามวิเศษ, และสมปอง สุวรรณภูมิ. (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานของเทศบาลตำบลหนองสังข์ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ. *เสถียรวิทย์ปริทัศน์*, 5(2), 700–709.
- มานิต วัฒนเสน. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการบริหารกิจการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 9(2), 90–107.
- ลดดา วฤทธิไกรกิตติ. (2555). การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 1(1), 110–123.
- วรรณณา จินดาศักดิ์, และธีรพล กาญจนากาศ. (2568). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน สำนักงานเทศบาลตำบลบางสมัคร อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสาร ศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์*, 3(3), 188–200.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2547). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น: ความก้าวหน้าหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*. สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2548). *การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 6). บริษัท เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- ศิริชัย เพชรรักษ์. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 2(2), 108–117.
- สวิตต์ ดีอุดมวงศา, และชาญเดช เจริญวิริยะกุล. (2563). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(4), 193–202.